

körből koncentrikus kört sikerülne alakítanunk, az élet sok önzését, sok ridegségét ki tudnók küszöbölni, sokkal több szeretetet, több melegséget, több megértést, több ragaszkodást és tiszteletet tudnánk belevinni ifjúságunk életébe és a magunkéba is egyaránt.

Hogy ezt megteheessük, a társadalmat bele kell vonni a köznevelés munkájába, azt a rettentő értelmi, erkölcsi, gazdasági és fizikai energiát, mely e téren veszendőbe megy, munkába kell állítani. A társadalomnak és az embernek őstermészete és őskötelessége a tanítás, a szerzett tapasztalatok átadása. Erre a munkára a munkamegosztás jelszava mellett is kötelezni kell a társadalmat. E munkábaállítás két fázisát kell végigcsinálnunk, egyik: a kérdés alapos tudományos kiképzése pedagógiai alapon; a másik a tudomány eredményeinek megvalósítása, oly törvényes és társadalmi intézmények létesítésével, amelyek félreismerhetlen és világos céltudatossággal szolgálják a fent körvonalozott célt.

A Magyar Pedagógiai Társaság munkássága eddig is küzdött e célok felé. Meg vagyok győződve, hogy e kérdés a Társaság munkásságát a közeljövőben fokozott mértékben fogja foglalkoztatni.

Ebben a reményben van szerencsém a Társaság mai felolvasó ülését megnyitni.

MOSDÓSSY IMRE.

A DEMOKRATIKUS NEVELÉS SZERVEZÉSE.

A népparlament és a népkormány legelső kötelességei közé tartozik a magyar nemzet nevelő intézményeinek teljes átalakítása. Erre vonatkozik a következő tervzet.

Kívánjuk a demokratikus Magyarország közoktatásának teljes átszervezését.

Ez az átszervezés elsősorban és a legsürgősebben a legfelsőbb tanügyi hatóságnál, a minisztériumnál kezdődjék. Nép- és polgárnevelésről azok intézkedjenek, akik közvetlenül erre nevelődtek, akik megbízásukat kizárólag tudásuknak és rátermettségüknek köszönhetik. Kívánjuk a közoktatási minisztérium szakosztályainak az új polgárnevelő oktatásnak megfelelő átszervezését, kizárólag tanügyi szakemberek alkalmazását nem mellé, sem alárendelt, hanem önálló és teljes felelősségű munkakörrel.

Kívánjuk minden vonalon az iskolák államosítását. S ha mégis valamely törvényhatóság autonóm jogot nyerne, a szakemberek vezetéséről szóló rész ezekre is mindenben vonatkozzék.

Kívánjuk a kormány ellenőrző szerveinek, a tanfelügyelőségeknek és főigazgatóságoknak az új iskolatípusoknak megfelelő átszerve-

zését. Ellenőrző közeg ezekben az állásokban is csak a felügyeletére bízott iskolafaj tantestületéből való lehessen s megbízatását a kerület tantestületeinek ajánlása alapján kaphassa meg. Ne legyen többé a tanfelügyelőség kiérdemesült kormánypárti politikusok sinekurája, kortesszolgálatok olcsó jutalma.

Az általános polgárnevelés a legalsó foktól a legmagasabbig három tagozatú legyen.

1. *Alsó tagozat.* Nyolc évfolyamra terjedő, mindenkire kötelező, teljesen ingyenes alsófokú polgáriskola, amelyben a mostani elemi és középiskolák tanítási anyaga akként alakíttassék át, illetőleg úgy állapíttassék meg, hogy a nyolc éves iskola sikeres elvégzése megadja minden polgárnak, faluban és városban lakónak egyaránt azt a mainál nagyobb fokú, szűkebb terjedelemben befejezett alpműveltséget, amelyre polgárnak és államnak egyaránt szüksége van a kötelességek megértéséhez és a jogok helyes használatához. Ennek a tagozatnak az legyen a különös rendeltetése, hogy a magyar nemzet műveltségének általános színvonalát emelje s a helyi viszonyoknak megfelelően teljesen gyakorlati és életbevaló nevelést nyújtson mindenkinek.

2. *Középső tagozat.* A mostani középfokú iskolák megszüntetésével négy évfolyamra terjedő, gyakorlati alapon megszervezett *polgári szakiskolák* a gazdasági, ipari, kereskedelmi, közigazgatási és a szoros értelemben vett elvont értelmiségi pályáknak megfelelő elkülönítéssel. Ezekben az iskolákban szaktanárok és gyakorlati szakoktatók a polgárságnak olyan középfokú műveltséget adjanak, hogy a belőlük kikerülő nemzedék a polgárságban olyan réteget alkosson, amely az alsó tagozat iskolájából kikerülteknek gyakorlati nevelőjévé, munkáltatójává, vezetőjévé, a magasabb tagozatú iskolákból kikerülőknak pedig megfelelő értelmiséggel rendelkező kiegészítő munkaerejévé, vagy tanítványává lehessen.

3. *Felső tagozat.* A mostani egyetemek és felsőiskola jellegű szakiskolák átszervezése négy évfolyamra terjedő felső polgári szakiskolákká, azzal a rendeltetéssel, hogy a középfokú szakiskolákból kikerülő nemzedék szakmájából az elnyerhető legteljesebb ismeretek birtokába jusson úgy a gyakorlati életre, mint a tudományos színvonalra való tekintettel. Az általános műveltséghez tartozó ismeretek úgy itt, mint általában minden fokozatban tanítandók ugyan, mint kisértő tantárgyak, de a tisztán elvont ismeretek legmagasabb fokának elsajátíthatására külön felsőfokú iskola szerveztessék.

Ezek a felsőfokú iskolák szabad iskolák legyenek, amelyek bármelyikét bárki látogathassa vizsgálati kötelezettség nélkül, de vizsgálati lehetőséggel, amelynél a koron kívül más korlátozás ne legyen.

Ez is csak azért, hogy a középfokú iskolákba való elemek odaterel-
tessenek.

A felsőiskolákon az úgynevezett doktori fokozat, mint semmire
nem képesítő külsőség, törültessek el.

A három fokozatra általában vonatkozó kívánságok. Kívánjuk,
hogy a tanítás minden fokozaton teljesen ingyenes legyen. Az arra
rászorulóknak könyvekkel és tanszerekkel ingyen láttassanak el. Az alsó
és középső fokozat tanulóit szükség esetén az állam költségére élelem-
mel és ruházattal lássák el.

A pályát választott tanulók elhelyezésével az iskolák rendsze-
resen foglalkozzanak.

A magántanulást az alsó fokozaton csak a legindokoltabb ese-
tekben engedjék meg, mert a magántanulás abban a korban, amely-
ben az iskolakötelezettségnek nyilvános iskolában eleget lehet tenni,
az osztályelkülönülés melegágya. Ismerje rang- és vagyonskülönbség
nélkül minden polgár kötelességének, hogy gyermekét és magát
polgártársáival egyenlőnek tartsa.

Kívánjuk a felekezeti jelleg teljes eltörlését. A nemzetiségi jogos
kivánalmakra, amennyiben azok az állam egységének megbontására
nem vezetnek, tekintettel lehetünk ugyan, de felekezeti érdekekre soha.

A vallásoktatás minden felekezet külön biztosított joga legyen,
azzal a megszorítással, hogy hetenkint legfeljebb két órában, de a
szorgalmi időn kívül taníthassák az iskolában vallásuk tételeit.
Az állam azonban a maga részéről ellenőrizze, hogy a vallásoktatás
felekezeti izgatással sehol se fajuljon.

Kívánjuk az előmenetel elbírálásánál a számszerű fokozatok
teljes eltörlését. A bizonyítványba csak annyi kerüljön, hogy az illető
a kötelező tantárgyakból megfelelő, vagy nem megfelelő — előmene-
telt tanúsított. A javítás a következő tanév elején bármennyi tan-
tárgyból megengedtessek.

Az alsó és középső tagozatban legyenek külön fiú- és leány-
iskolák, a felső tagozatban ne. A leányiskolák tanítástervében azonban
a leányok természet- és hivatásszerű rendeltetésére és az azokhoz
szükséges ismeretekre külön gond fordítandó.

A tanító- és tanárképzésre vonatkozó kívánságok. Kívánjuk a
tanító- és tanárképzésnek az új iskolafajoknak megfelelő teljes át-
szervezését.

Az alsó tagozatban azok taníthassanak, akik az alsó, esetleg
középső tagozatú iskolák sikeres elvégzése után a négy évfolyamra
terjedő elméleti és gyakorlati tanítóképző iskolát elvégezték. Egy évi
eredményes próbaműködés után mindenki véglegesíttessék.

A tanítóképző iskolákban az összes tantárgyakat olyan tanárok

tanítsák, akik az alsó tagozatú iskolában hosszabb ideig tanítottak, tekintet nélkül esetleg magasabb képzésükre.

A középső fokú szakirányú iskolákban azok tanítsanak, akik a középfokú szakiskolák valamelyikének elvégzése után a megfelelő szakú felsőfokú iskolát is elvégezték, s ez utóbbival egyidőben az erre a célra szervezett tanárképző intézetben elméletileg és gyakorlatilag eredményesen kiképzést nyertek. Egy évi eredményes próbaműködés után mindenki véglegesíttessék.

Ezzel együtt természetesen kívánjuk a ma elágazó középiskolai jellegű tanárképzés teljes megszüntetését s az egységes tanárképzés teljes államosítását.

A tanárképző intézetekben csak a középfokú intézetekben tényleg tapasztalatokat szerzett s arra érdemes tanárok tanítsanak.

A felsőfokú iskolákban csak felsőfokú iskolákat végzett s tudományos, vagy kiváló gyakorlati képzettséget tanúsító polgárok tanítsanak. Az általánosan elismert tudományos egyéneknél azonban, a főiskola szabad jellegénél fogva minden korlátozás felfüggesztendő.

Az oktató intézmények ellenőrzésére vonatkozó kívánások. Az alsófokú nyolc éves polgáriskolák legfeljebb huszankint tankerületet alkossanak s a tankerületek élére a kerület tanítóságának ajánlatára a miniszter a tanítótöbbséget kebeléből tanfelügyelőt nevezzen ki. A tanfelügyelő titkos véleményes jelentést sem az iskoláról, sem a tanítóról nem adhat. Véleményét az illető érdekelt iskola hiteles jegyzőkönyvében tartozik felterjeszteni.

A középfokú szakiskolák legfeljebb tízenként azonos szakok szerint tankerületet alkossanak s vezetésükre az iskolák tanári karának ajánlatára a tanári kar kebeléből a miniszter főigazgatót nevezzen ki. Az iskolák és tanárok működésének véleményezése itt is nyilvánosan az iskola jegyzőkönyvében történjék.

A felsőfokú iskolák működését a tanítási szabadság legmesszebbmenő védelmével, tisztán állami szempontból, a miniszter esetről-esetre saját környezetéből kiküldött megfelelő szakemberrel ellenőrizteti.

A tanszemélyzet anyagi és nyugdíjazási ügyeire vonatkozó kívánásai. A tanszemélyzetnek minden fokozaton olyan mérvű fizetése legyen, amely az államra nézve elsőrendű fontosságú munkaságoknak teljesen megfelelő, a tanszemélyzet tekintélyét és erkölcsi, valamint anyagi függetlenségét biztosítsa.

A teljes nyugdíjképesség minden fokozaton 30 évben állapíttassék meg, s a nyugdíj összegébe a tanszemélyzetnek minden, az iskolai munkáért járó illetménye beszámíttassék.

Az özvegyi nyugdíj az elhunyt nyugdíjjogosultnak járó összeggel

egyenlő legyen s megfelelő gyermeknevelési pótlékkal egészítettessék ki, ha az elhunyt után még nevelésre szoruló gyermekek maradtak.

Betegség esetén úgy a tantestületi tagot, mint családtagjait, az állam költségére ápolják, a munkából nyugdíjazásuk előtt, betegségük miatt kidülöknek a jogosan követelhető nyugdíjon kívül olyan pótlékot juttasson az állam, hogy abból az illető tisztességesen megélhessen.

Átmeneti intézkedések. E demokratikus iskolaprogramm megvalósulása esetén átmeneti intézkedésekre is lesz szükség.

A törvényt egyszerre életbeléptetni lehetetlen, mert annak kárát az a polgárság látná, amely a régi rendszer hibáiért nem büntethető.

Az alsó tagozatú iskolánál a mai elemi iskola negyedik osztálya fölé évenként egy osztály volna ráépítendő s ezzel egyidőben az első osztályban s évenként fokozatosan a következő osztályokban is az új tanterv szerint kellene tanítani s így négy év alatt, illetőleg a negyedik tanévtől kezdve már a teljes nyolc osztály rendszeres működésben volna.

Az alsó tagozatban a tanítást minden osztályban új tanító-nemzedék kiképzése előtt s azután velük együtt a mostani okleveles tanítóság végezné, akik részére az állam évenként a szünidőben tanfolyamokat szervezne a szükséges ismeretek elsajátítása céljából. Aki ezeket a tanfolyamokat nem hajlandó, vagy nem tudja elvégezni, az nyugdíjazásáig csak a tagozat alsó négy osztályában taníthat.

A mai polgári és ügynevezett középiskolák megszüntetése fokozatosan történék. Az első évben megszűnnék a mai iskolafaj első és ötödik osztálya és ugyanakkor megnyílnék az új szakiskola első évfolyama. Így a negyedik tanév elején már az új tanterv szerint felállított szakiskola teljes működésben volna.

A ma működésben levő ügynevezett ipari felső iskolák átszervezése hasonló módon történék.

A tanítást az új középfokú szakiskolákban a mostani polgári, ipari és középiskolai tanárok végeznék, akiket azonban a szakiskolának megfelelő szünidei tanfolyamok hallgatására kell utasítani.

A tanító- és tanárképző intézetekben az átmenetnek gyorsabbnak kell lennie, ami azonban túlságos nehézségekbe nem fog ütközni.

A felső iskoláknál az átmenet minden nagyobb rázkódtatás nélkül is megtörténhetik.

Az alsó- és középső tagozat iskoláiban az állam esti tanfolyamokat szervezzen az egész átmeneti idő alatt, amelyben a felnőttek közül mindenki részt vehessen, akinek a régi rendszer alatt nem volt módja, vagy alkalmja a megfelelő ismeretek elsajátítására. A tantestületi tagok ezért külön díjazásban részesüljenek. ANDOR KÁROLY.